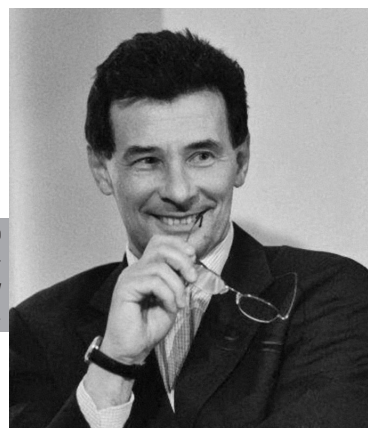

Száműzetésben, kétségeknek kitéve

Dušan Šimko
(1945 Kassa) szlovák író, publicista, a földrajztudomány docense. 1968 óta Svájcban él.

A karantén-hónapok szülötte Dušan Šimko *Márvány és gránit* című regényének magyar nyelvű kiadása. A szerzővel a regényt ihlető körülményekről, írói cselekről és a kívülálló perspektívájáról beszélgettünk.

– Márton László a kötethez írt utószavában a Márvány és gránitot az ön 2002-ben magyarul is megjelent Esterházy lakája című regényével állítja párhuzamba, mondván, hogy mindkettő művészeti regény, amely a mecénatúra és a művészeti szabadság kérdéseit feszegeti. Korábbi regényei köréből egyéb párhuzam is kínálkozik: a Gubbio, besúgók könyve (2011) történetfüzére az árulás témáját járja körül különböző történelmi korokban, ahogy a Márvány és gránitban is párhuzamos – egymástól több évszázados távolságra lévő – történetek bontakoznak ki az olvasó előtt. Mikor merült fel önben a regény párhuzamos történetekre, életpályákra való felépítésének ötlete, honnan merített, elsősorban milyen céllal használja írásaiban?

– Az ember bukásának témája már gimnazista koromban érdekelt. A mi nemzedékünk aránylag korán megtanult különbséget tenni az uralkodó párt hazugságai, koholmányai, propagandája és aközött, amit helyesnek és igaznak tartott. A művész és a művészet mint irodalmi téma, sokszínűsége és kimeríthetlensége miatt vonzó számomra. Főhőseim párhuzamos történetei lehetővé teszik, hogy átfogóbb képet nyújtsak egy-egy történelmi korszakról. És úgy érzem, hogy e módszerrel az emberi sorsok is plasztikusabban ábrázolhatóak. Regényhőseim, a két szobrász, Braun és Švec a 250 évnyi

időeltolódás ellenére egymásnak szinte tükörképei.

– Melyik szál volt a mű eredeti ihletője, Sporck gróf birtokának homokkőszobrai, vagy a prágai Letná óriás Sztálinja?

– Sztálin szobrát a Letnán csak egyszer láttam, 1955-ben, tízéves koromban, amikor édesapám magával vitt Prágába, ahol egy sebészkonferencon vett részt. De nem a Sztálin-szobor volt az, ami ihletet adott kisregényem megírásához, hanem inkább első látogatásom Kuksban, ahol magával ragadott Braun szobrainak barokk csodája. Kuks akkoriban bájosan csendes volt és elhagyatott, összességében azonban nagyon rossz állapotban volt.

– Igen nagy érzékenységgel, változatos személyábrázolással, beavatottan ír a csehszlovákiai életről a kommunista diktatúra idején. Ön azonban 1968-ban, mindössze 23 éves diákként, elhagyni kényszerült hazáját, és azóta Svájcban él. A minden bizonnyal mélyen bevésődött ifjúkori emlékeken kívül mi az, aminek köszönhetően ilyen hitelesen tud írni erről az időszakról?

– Megboldogult barátommal, Danilo Kiš íróval párizsi önkéntes száműzetése idején többször beszélgettünk a történelmi emlékezet fontosságáról. A száműzetésben élő író gyakrabban van kétségeknek kitéve a nyilvános események

helyes értelmezésével kapcsolatban. A svájci emigrációban megvolt az az előnyöm, hogy azok a könyvek és anyagok, amelyek Csehszlovákiában nehezen voltak hozzáférhetőek, esetleg be voltak tiltva, ott rendelkezésemre álltak. Bázélbe magammal vittem családomnak a sok fordulatot és katasztrófát megélt, háború utáni szlovák–magyar Kassa városi társadalmában szerzett tapasztalatait. Az úgynevezett prágai tavaszt megelőző társadalmi forrongás során résznyire nyílt a kapu a szabad gondolkodás számára, ám az 1968. augusztusi szovjet megszállás hosszan tartó társadalmi tespedést váltott ki, amelyet „normalizálásként” emlegettek, és amely többek közt a szlovák irodalomra és alkotóira is hatással volt. Az emigrációban töltött hosszú évek alatt figyelemmel követtem, mi történik odahaza. Sok érdekes személyiséget volt alkalmam megismerni, például Rolf Hochhuth német drámaíró, Lev Kopelev orosz prózaíró, Slawomir Mrožek lengyel drámaíró, vagy Jiří Gruša cseh költőt, aki jó barátom és kritikusom volt. A velük való találkozásokból és beszélgetésekből sokat merítettem, segítettek kritikus véleményt alkotni aktuális kérdésekről és történelmi problémákról egyaránt.

– *A kötet végén – regényeknél kissé szokatlan módon – irodalomjegyzéket is találunk. Egy művészi tematikájú műírásakor elkerülhetetlen, hogy a szerző alapos tudással rendelkezzen az általa ábrázolt korról, művészetről, alkotóról. De a Márvány és gránitról – csakúgy, mint korábbi műveiről – lerí, hogy a konkrét alkotómunkát az ön esetében mindig mélyreható kutatás előzi meg, egészíti ki.*

– Ha egy prózaíró történelmi témával foglalkozik, többé-kevésbé rákényszerül, hogy folyamatosan foglalkozzon a történelmi kutatás eredményeivel, könyvekkel, cikkekkel és archív anyagokkal. Ez a hosszú előkészületi szakasz számomra a legfontosabb és a legvonzóbb. Maga a mű megírása nehezebb bár, de sokkal kevesebb időt vesz igénybe. Én mindig is egyetemi munkám mellett írtam. Ez a kettősség megfelelt nekem, valamiféle kettős lét érzését

keltette bennem. A *Márvány és gránit* esetében a felhasznált irodalom jegyzékét elhelyeztem a kötetben is. Lehet, hogy nálam ez egy „déformation professionnelle”, ha már valamilyen magyarázatot akarunk fűzni hozzá...

Ma az úgynevezett „cancel culture”, eltörlés-kultúra megnyilvánulásainak és túlkapásainak korát éljük. Ide tartozik többek közt az Egyesült Államokban és Európában zajló emlékműrombolás is. A prágai gigantikus Sztálin-szobrot 1962-ben a Csehszlovák Kommunista Párt kezdeményezéséből repítették a levegőbe. Természetesen a prágaiak többsége ezt úgy értelmezte, mintha véget ért volna a diktatúra.

Az a benyomásom, hogy a mai képrombolók olyan aktivisták, akik csak feketén-fehéren képesek értelmezni a történelmet, és úgy gondolják, hogy valami újfajta osztályharcot folytatnak. A munkásosztály „progresszív” szerepét szerintük ma az afroamerikaiak, az illegális bevándorlók vagy az erőszaknak kitett nők és mások töltik be. Ezek a különféle – gyakran rövid életű – mozgalmak ideológiailag nagyon képlekenyek. De ennél sokkal rosszabb, hogy az Egyesült Államok és Európa médiáiban és egyetemeken megjelenik a cenzúra és az öncenzúra. A politikai korrektség gyakorlata ugyanennek a régebbi megnyilvánulása, és akaratlanul is a megboldogult Herbert Marcuse jut eszembe, aki nekünk, diákoknak a hetvenes években az úgynevezett „represszív toleranciáról” prédikált. Azok a közép-európaiak, akik átélték a fasiszta vagy a kommunista diktatúrát, általában az efféle tendenciákkal szemben kritikusak, és ennek megfelelően szkeptikusak.

Forgács Ildikó

Forgács Ildikó
(1971 Párkány)
műfordító, Budapesten él